

9. The Dood-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (HR 4173). – Washington. 2010 URL: <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/4173> (дата звернення 31.05.2023).

Олександр НЕЧИПОРЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Марія ОНИЩЕНКО

Студентка 3 курсу, Юридичного інституту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

АКТУАЛЬНІ ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЩОДО ТРАНСКОРДОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ЇХ УСКЛАДНЕННЯ ЗАБОРОНОЮ ДЕЯКИХ КРАЇН ЄС НА ІМПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ З УКРАЇНИ

З першого дня російської агресії - 24 лютого 2022 року, за проголошеною злочинною заявою Володимира Путіна щодо «спецоперації» по демілітаризації, денационалізації і денацифікації та захисту «руського міра», - розгорнулась повномасштабна і тривала війна росії проти України. Активні військові дії, проголошення воєнного стану - поставили серйозні виклики перед українською фінансовою системою в цілому, виходячи із конституційних засад «стабільності національної грошової одиниці - гривні» [1], так і у валютній сфері, зокрема реалізуючи положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [5] щодо вільного руху капіталів.

Слід зазначити, що після проголошення воєнного стану в нашій державі фінанси, фінансова система і валютна сфера відповідно до принципів і основ правового регулювання змушені були перейти до зовсім інших позицій свого функціонування - від ринкових засад до чіткого адміністративного регулювання. Зокрема, банківська система України на чолі з НБУ почала напружену роботу по стабілізації фінансово-кредитної системи і грошового обігу в умовах воєнного стану. Так уже в перший день війни вийшла Постанова Правління НБУ від 24.02.2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» (діє зі змінами, їх більш, ніж 35) [3]. У зазначеному аспекті діяльності банківської системи України непересічне значення зайняли актуальні фінансово-правові питання щодо роботи валютного ринку, а також транскордонного переміщення валютних цінностей, які в умовах мирного часу йшли по шляху подальшої лібералізації із законодавством ЄС щодо вільного руху капіталів, а у воєнний час виникла потреба їх жорсткої централізації з боку уряду. Відомо, що методологічне значення для транскордонного переміщення валютних цінностей мали Закон України «Про валюту і валютні операції» [2] та Постанова Правління НБУ від 2 січня 2019 року № 3 «Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей» [4]. Однак, цілком зрозуміло, що в умовах воєнного стану система транскордонного переміщення валютних цінностей стала чітко адміністративною з метою

запобігання і недопущення безконтрольного вивезення валютних цінностей за межі України. Про це, на думку авторів, свідчить позиція НБУ щодо критичного імпорту, тобто заборони транскордонних валютних переказів. Таку заборону НБУ запровадив у перший день війни, що унеможливило оплату іноземною валютою товарів за кордоном, а отже - їхній імпорт в Україну. Але оскільки економіка країни не в змозі, а особливо в умовах шоку перших воєнних днів, виробити необхідні товари в потрібній кількості, влада повернула можливість розраховуватися валютою хоча б за деякі «критично важливі товари». З цією метою уряд і затвердив перелік товарів критичного імпорту, тобто таких, за які держава дозволяє здійснювати транскордонні валютні платежі, навіть із «золотого запасу». Важливо зазначити, що перелік таких товарів постійно оновлюється Урядом України.

Щодо актуальних фінансово-правових питань забезпечення транскордонного переміщення валютних цінностей, - відповідно до ст. 8 Закону [2] та Постанови Правління НБУ від 2 січня 2019 року № 3 [4] - визначені порядок ввезення, пересилання на митну територію України, пересилання з митної території України або транзит через митну територію України фізичними, юридичними особами та банками готівкової валюти та банківських металів. Зрозуміло, що ці процеси відбуваються під неухильним контролем Державної митної служби України, про що свідчать численні розпорядження цього органу митницям та уповноваженим особам. Перерахунок сум готівкової валюти і банківських металів здійснюється у «євро» за офіційним курсом НБУ на день перетинання митного кордону України або на день пересилання готівкової валюти, банківських металів. Фізичні, юридичні особи та банки здійснюють декларування переміщення готівкової валюти і банківських металів у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, на підставі пропозицій Державної митної служби України. Особливі умови для валютних розрахунків передбачені за поставками зброї, військової техніки, паливно-мастильних матеріалів для потреб ЗСУ, що визначаються окремими рішеннями Ради національної безпеки та оборони, Міністра оборони України. Банки здійснюють транскордонне переміщення готівкової валюти і банківських металів на підставі банківської ліцензії та відповідних договорів з контрагентами або документів, що замінюють ці договори. В цілому, система транскордонного переміщення валютних цінностей в Україні, і в умовах воєнного стану, діє злагоджено, забезпечує на правовій основі стабільність національної грошової одиниці, протидіє незаконному відтоку капіталів з нашої держави.

Однак, за останні два-три місяці валютні операції (торговельні, неторговельні, з капіталом), а також система транскордонного переміщення валютних цінностей дещо ускладнилася. Спочатку це було викликано труднощами «зернового коридору» для експортування зерна з України, де опір виконанню зернових угод чинила росія. Крім того, додалась ще одна проблема - заборона деякими країнами ЄС експорту з України через їх територію сільськогосподарської продукції. Такими країнами є: Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія, Болгарія. Такі заборони посилюють валютні втрати України, поряд з іншими збитками від нереалізованих торговельних можливостей завдяки агресії росії. На наш погляд, причина в такій забороні на

імпорт сільськогосподарської продукції в тому, що наші аграрії найбільш конкурентоздатні і їх продукція за собівартістю значно дешевша.

Для прикладу, міністр сільського господарства Угорщини Іштван Надь повідомив, що Уряд до 30 червня цього року заборонить імпорт зернових та олійних культур з України, а також деяких інших сільськогосподарських продуктів до країни, як це вже зробила Польща. За словами міністра І. Надя, через прилив українського зерна ціни на:

- споживчу пшеницю в країні впали на 27 % у порівнянні з попереднім роком;
- фуражну пшеницю - на 37 %;
- фуражну кукурудзу - на 23 % [6].

Не дивлячись на те, скільки зараз втрачає Україна через це, деякі європейські країни, внаслідок заборони українського імпорту сільськогосподарської продукції, втрачають сотні мільйонів доларів. Відомо, що наразі Європейська комісія готує пропозиції щодо грошової допомоги для підтримки фермерів після заяв Польщі, Угорщини та Словаччини заборонити імпорт сільськогосподарських товарів з України. Однак, ця допомога буде спрямована не на українських фермерів, а на європейських, які «постраждали через наплив нашої продукції на ринку». Слід зазначити, що рішення щодо пакету грошової допомоги і підтримки фермерів деяких країн ЄС ще не ухвалене. За прогнозованими оцінками ця допомога складе більш ніж 100 мільйонів євро. Тільки Польща планує отримати практично третину від цієї допомоги, тобто 30 мільйонів євро. Багато національних аналітиків і посадових осіб зазначають, що така заборона суперечить Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Ситуація з імпортом сільськогосподарської продукції показує, що наша модель аграрного виробництва має високу конкурентоздатність, ніж у країнах Європи, які постійно працюють на дотаціях, але все одно програють нашому аграрному виробництву, навіть серйозно пошкодженому війною. Тож у майбутньому, коли ми будемо в ЄС, це скоріше за все, стане значною перевагою. Безумовно, наші аграрії будуть набагато конкурентоздатнішими, ніж у більшості країн Європи. А поки що, для отримання валютної виручки, потрібно шукати нові ринки збуту, а це країни Латинської Америки, Індія, Китай, Африканський континент.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 22.05.2023).
2. Про валюту і валютні операції : Закон від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення 22.05.2023).
3. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління НБУ від 24.02.2022 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення 22.05.2023).

4. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : Постанова Правління НБУ від 02.01.2019 р. № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text> (дата звернення 22.05.2023).

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 22.05.2023).

6. Вереньова Д. Угорщина розширила перелік забороненої для імпорту аграрної продукції з України. *24 економіка*. URL: https://24tv.ua/economy/ugorshhina-rozshirila-perelik-zaboronenogo-importu-agrarnoyi_n2297488 (дата звернення 22.05.2023).